

Сенкевич Г. А.

Університет митної справи та фінансів

Морозов А. С.

Університет митної справи та фінансів

РЕФОРМУВАННЯ ДРУКОВАНИХ ЗМІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

Після розпаду СРСР пропаганда як ганебний спадок радянського минулого ще деякий час існувала в Україні, надаючи можливість державним та місцевим (комунальним) органам влади монополізувати контроль над засобами масової інформації та певним чином над творчою діяльністю журналіста. Виникла реальна загроза для свободи слова, порушували право людини на інформацію.

За таких умов реформування українських друкованих ЗМІ та приведення їх роботи у відповідність до європейських стандартів у галузі свободи слова набуло особливої актуальності вже одразу після набуття Україною незалежності.

У статті констатовано, що зарубіжний (польський) досвід напружував достатній інструментарій для формування широкого медіапростору, де як центральним, так і регіональним медіа створено сприятливі умови для реалізації принципів свободи слова та плюралізму думок, дотримання журналістських стандартів та етичних норм, а також мінімізації політичного впливу.

Підкреслено, що приклад провідних західних демократій демонструє практики впровадження ефективних механізмів існування громадських мовників як на регіональному, так національному рівнях.

У статті проаналізовано передумови, перебіг та результати роздержавлення українських друкованих ЗМІ.

Визначено результати і помилки реформування, суспільний резонанс, пов'язаний із ним із посиланням на офіційні та громадські джерела, думки фахівців та журналістів-практиків.

Наведено польський досвід роздержавлення ЗМІ як найбільш вдалий у європейському медійному середовищі.

Сформульовано рекомендації щодо створення ефективної моделі газети з урахуванням європейського (польського) досвіду.

Автором запропоновано власну модель регіональної газети, яка, на його думку, відповідає б журналістським нормам і стандартам, закладеним теоретиками у концепцію основних функцій журналістики, а також відповідає б потребам сьогодення.

Ключові слова: *медіасередовище, зміна парадигм, соціальний комунікатор, масова інформативність, редакційна політика.*

Постановка проблеми. У новітній теорії журналістики проблему роздержавлення друкованих видань обговорюють дуже активно. Її дискусійність спровокована тією обставиною, що реформування друкованих ЗМІ завжди досліджували в контексті безумовного виконання основних функцій журналістики. З одного боку, це є цілком закономірним, адже свобода слова, право людини на інформацію, інші демократичні цінності є базовими принципами сталого суспільства, з іншого – медійне середовище України не можна вважати цілком таким, що відповідає європейським поглядам на демократію, оскільки редакційна полі-

тика багатьох реформованих видань продовжує не формуватися цільовою аудиторією, а є прерогативою окремих соціальних груп. Відповідно, виникає можливість застосовувати маніпулятивний тиск на споживача інформації. Непродумане конструювання власного алгоритму реформ, на думку автора, призвело до помилок та неузгодженостей, що спотворили саму ідею реформування. У результаті не можна стверджувати, що Україна цілком позбулася наслідків авторитарного режиму у вигляді старих форм масової інформативності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження реформування преси в контексті

сучасної парадигми її функціонування перебуває на стику багатьох наук, його не можна досліджувати як ізольований феномен, воно вимагає ретельного вивчення повного і безперервного циклу її постійної трансформації. У цьому напрямі в українському науковому дискурсі сформована досить потужна методологічна база, що презентована у багатьох роботах фахівців соціальних комунікацій.

Системне подання наукового вивчення функціональності преси знайшло своє місце в наукових працях українського журналістикознавства: А. Москаленка, В. Різуна, І. Михайлина, О. Мелещенко, В. Іванова, В. Лизанчука, Ю. Фінклера В. Буряка, С. Горевалова та інших.

Вагоме теоретичне значення для вивчення проблем, пов'язаних із реформуванням масмедіа, мають результати досліджень сучасних журналістикознавців О. Зернецької, Ю. Банахевича, М. Дорош, Н. Костенка, Ю. Левенця, Л. Нагорної, Г. Почепцова та інших дослідників, предметом розвідок яких є, зокрема, реформовані засоби масової інформації та комунікації, політичні та соціальні комунікації на пострадянському просторі.

Проблеми глобалізаційних процесів та їх впливу на демократичні перетворення в Україні розглядали О. Зернецька, В. Іванов, Б. Потянинник тощо.

Цілі дослідження – комплексно вивчити характеристики функціонування друкованих ЗМІ у процесі роздержавлення; реконструювати функціональні характеристики інформаційної діяльності преси в контексті репрезентації творчої й соціальної парадигми функціонування; розробити й сформулювати рекомендації щодо створення ефективної конвергентної моделі газети з урахуванням європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні дослідження преси останнього часу відображають щораз більшу диверсифікованість наукових парадигм, у фокусі уваги яких виявляються різні аспекти комунікаційних процесів, що протікають у суспільстві. У розвитку періодичної преси останнього десятиліття відбувалися і відбуваються важливі процеси, що істотно вплинули не тільки на журналістику, а й на практику світового інформаційного обміну загалом. Серед причин можна виокремити насамперед сукупність кардинальних змін, пов'язаних зі зміною технологій одержання, обробки, зберігання й передання інформаційних продуктів, розвитку інтернет-комунікацій.

Преса як багатоскладовий соціальний організм перетерпіла глибоку, у багатьох відносинах

стихийну, трансформацію й функціонує сьогодні в умовах інформаційного ринку й демократичних перетворень. Змінилася ідеологічна, економічна, національна, соціально-громадська модель України, яка оголила «болісні точки» цієї трансформації. «Журналістика й журналіст, як її активний репрезентант, у перехідній добі опиняються на перехресті різних культурних, соціальних, історичних моделей, утрачаючи стабільні характеристики, що обґрунтовуються провідною ідеологією», – наголошувала дослідниця масових комунікацій Е. Шестакова [11].

Відтоді поставало головне питання українського суспільства перед журналістикою – соціальна відповідальність. На цьому наголошували і практики, і науковці. Зокрема, В. Різун констатував: «Мені здається, що українська журналістика вже починає замислюватися над тим, якою повинна бути відповідальність... Це відповідальність не тільки всередині колективу, перед колегами, а насамперед – відповідальність перед суспільством» [9, с. 52]. Україні потрібні були реформи, які б позбавили пресу залежності від влади раз і назавжди.

Щодо історії питання про реформування друкованих ЗМІ слід зазначити: існувало близько 20 відповідних законопроектів, поданих до ВР України починаючи з 2005 року, коли Україна взяла перед Радою Європи зобов'язання роздержавити свої друковані видання. «Майже кожен із членів комітету ВРУ зі свободи слова, навіть його керівник та заступники, готували свої проекти, не говорячи вже про «Держкомтелерадіомовлення» та Міністерство юстиції», – констатував у 2013 році головний редактор «Голосу України» Анатолій Горлов, відповідаючи на запитання кореспондента ВВС. Водночас час Кабмін отримав від Президента відповідне завдання – допрацювати проект закону про роздержавлення та винести його на розгляд ВРУ [10, с. 16].

Проте, як виявилось, ані уряд, ані Президент не були зацікавлені у демократичних перетвореннях, виконуючи настійливі настанови кремлівського керівництва. Головний редактор газети «Трудова слава» Валерій Горобець на своє запитання прем'єру Миколі Азарову, коли ж уже почнеться процес роздержавлення, отримав цинічну, але відверту відповідь: «А оно вам надо? Вы же все передохните сразу!» [4]. Отже, свобода слова є прерогативою виключно демократичного суспільства.

1 січня 2016 року в Україні таки розпочався процес реформування державних і комунальних

друкованих ЗМІ. Видатною та знаменною подією, що дала поштовх кардинальним змінам, стала дата ухвалення Верховною Радою України 24 грудня 2015 року довгоочікуваного Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації».

Слід зазначити той позитивний факт, що більшість керівників видань та журналістів позитивно зустріли реформу і від початку її впровадження «включились» у процес демократичних перетворень, сприймаючи їх як об'єктивну реальність. На думку фахівців, відбулася зміна соціально-політичної парадигми у суспільстві, що вплинула на масову свідомість, кардинально змінивши погляди мільйонів людей. Таким чином, підтвердилася теорія зрушення парадигм, яку в минулому столітті висунув відомий соціолог Томас Кун.

Учений наголошував на тому, що зміни соціально-політичної та соціально-творчої парадигм є закономірним історичним процесом, на зламах якого відбуваються наукові революції [7]. Реформування преси в Україні без перебільшення мало революційний характер із точки зору формування нового національного світогляду як споживачів інформації, так і її виробників. «Проблема інтелектуального свідомісного розвитку нації надзвичайно важлива, адже від її вирішення залежить те, наскільки той чи той етнос може інтегруватися у світовий інтелектуально-інформаційний свідомісний контекст», – констатував відомий український фахівець із соціальних комунікацій Володимир Буряк [2, с. 97]. Народжувалася нова українська інформаційна культура, основа культурологічного свідомісного пласту етносу загалом.

Водночас не слід забувати і про проблеми, які у процесі роздержавлення досить часто виникали на вітчизняному медійному просторі. У законодавстві виявилось багато «білих плям» та неузгодженостей, які не тільки заважали механізму реформування, а й ставили під сумнів саму її мету. Брак необхідного досвіду теж позначався на швидкості процесу та на його результатах, котрі сьогодні ретельно вивчають.

Одна з проблем – державна допомога ЗМІ, що реформуються – жваво обговорювалася серед редакторів приватних друкованих видань, які вважали несправедливістю надання «фінансового привілею». «Реформуючи ЗМІ, не можна ставити комунальні та комерційні видання у різні умови. Чомусь в усіх попередніх законопроектах, переданих на розгляд у Верховну Раду, автори намагаються підтримати «органи» матеріально: безкоштовно залишити редакціям приміщення,

обладнання, транспорт. А ще зобов'язати місцеві адміністрації певний час складати з ними угоди на інформаційні послуги», – говорили вони відкрито [10, с. 57].

Набували актуальності також низка юридичних питань: договірні відносини щодо майна та висвітлення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування після реформування; трудові відносини на новостворених медіапідприємствах; питання щодо захисту прав та інтересів редакцій і членів трудового колективу тощо. Треба було розробляти нову документацію: колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, положення про преміювання, договір, який регулює питання розподілу майнових прав на службовий твір, та трудовий договір, який регулює питання авторських прав із працівником тощо.

Відповідно до Закону «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» № 1123 передбачався вихід органів державної влади та комунальних органів зі складу засновників друкованих ЗМІ або перетворення друкованих ЗМІ, які заснували центральні органи виконавчої влади, на офіційні друковані видання. Роздержавлення передбачало також повну заборону бюджетного фінансування. На реформу всіх державних ЗМІ відводилося три роки, а сама вона мала відбутися у два етапи: перший із них – у 2016 році, другий – у 2017–2018 роках [6].

Перший етап за Законом звався «пілотним», він мав тривати один рік та охопити видання, які добровільно погодяться на роздержавлення. Мета цього етапу полягала ще й у тому, щоб виявити проблеми в реформуванні та підготувати відповідні законодавчі зміни для їх усунення. На другому етапі реформували всі державні та комунальні ЗМІ.

На участь у першому етапі погодилися 260 редакцій газет. 110 із них подали повний пакет необхідних для роздержавлення документів. Ще 212 ЗМІ поінформували Держкомтелерадіо про реформування у другу чергу.

Утім, 100 із 560 редакцій комунальних та державних видань виявилися неготовими навіть визначитися з етапом та типом реформування. На думку багатьох експертів, редактори та колективи просто не хотіли втрачати гарантованого бюджетного фінансування. «Здебільшого це головний аргумент, навіть якщо його й не озвучують у голос, – зазначала медіаексперта Г. Чижик. – Необхідність самостійно аналізувати потреби аудиторії й залучати рекламодавців ляка-

ють редакторів, які не звикли до того, що їхні доходи залежать від тиражів. Також не всі органи влади готові відпустити свої ЗМІ у вільне плавання» [8].

Досить скоро стало очевидним, що роздержавлення все-таки буксує, якщо не гальмується зовсім. Наприкінці її другого року виявилось, що значна частина редакторів (і трудових колективів редакцій) комунальних газет взагалі не погоджуються з реформуванням, адже бояться будь-яких змін. Особливо це стосувалося працівників передпенсійного віку. Значною перешкодою на шляху до роздержавлення стала також пасивність, а в окремих випадках – протидія органів місцевого самоврядування. Деякі органи влади відкрито виступали проти реформування, залякуючи редакційні колективи всілякими фінансовими перевічками.

Велику кількість проблем із реформуванням закладено й у вищезазначеному Законі. «На перший погляд, найбільшою проблемою Закону є те, що він не враховує особливостей окремих видань, – наголошувала Г. Чижик. – Державна й комунальна преса настільки різна за юридичними формами та способами організації, що навряд чи можна написати закон, який урахує всі нюанси. Оскільки йдеться про видання, засновниками яких здебільшого є місцеві ради, для виконання закону необхідна політична воля. Депутати окремих місцевих рад відмовляються голосувати за реформування. Але проблеми не лише на місцях: деякі міністерства сміливо заявляють, що їхні ЗМІ не підпадають під зміну Закону. А журналістів, схоже, така ситуація цілком влаштує» [8].

Усе більше відчувалася необхідність застосування передового досвіду провідних у демократичному сенсі країн, котрі вже пройшли цей шлях, а також у залученні наукового підходу до процесу з урахуванням українських реалій та менталітету людей, оскільки необхідне акцентування уваги саме громадських інститутів на реформування преси – одного з основних соціальних комунікаторів.

Звернутися до польського досвіду роздержавлення преси українці мали принаймні дві підстави. По-перше, Польща є нашим найближчим сусідом і десятиріччя поспіль наші комунікаційні інституції плідно співпрацювали. А по-друге, обидві країни довгий час перебували під радянським впливом.

«Незалежна Україна – кращий друг Польщі, – констатував Ярослав Курський, заступник головного редактора «Газети Виборчої». – Коли ми спостерігаємо Україну сьогодні, то відчуваємо

своєрідне дежавю, адже ситуація нагадує Польщу 25 років тому. Тоді, 1989 року, у нас почалися зміни, на щастя, безкровно, за круглим столом. Паралельно із суспільно-політичними змінами почався процес трансформації ЗМІ в Польщі» [5].

«У процесі роздержавлення комунальних ЗМІ на регіональному рівні в Україні навряд чи можна використати польський досвід. Оскільки у західного сусіда локальна преса на балансі органів місцевої влади ніколи не була настільки масовим явищем, як у нашій країні. А тому після легендарного «круглого столу» 1989 року й офіційної заборони цензури в 1990-му й так нечисленні «рупори» місцевої влади непомітно зникли (більшість із них не зникли, а перейшли у власність спочатку редакцій, а потім – приватних видавничих компаній, здебільшого закордонних, при цьому кожен із працівників редакцій отримав свою частку від продажу)», – зазначає відомий журналіст Юрій Банахевич [1].

До 1989 року польські друковані ЗМІ були монополізовані та централізовані владою країни. Усі газети існували як частина робітничо-видавничого кооперативу «Преса-Книжка-Рух». До нього також входили видавництва й друкарні, інформаційні агентства. Кооператив перебував під повним протекторатом Польської об'єднаної робітничої партії та традиційно виступав її своєрідним рупором.

Після історичного Круглого столу, до якого приєдналася польська влада, католицька церква та опозиція, оголошено рішення про проведення вільних парламентських виборів. Найважливішим досягненням цієї революційної події стало повне скасування цензури та запровадження плюралізму у всіх медіа. По суті, медіаринок демонополізували. Також ухвалено рішення створити газету, котра б репрезентувала опозицію, Видання *Gazeta Wyborcza* обрали таким органом.

«Для становлення вільної преси в Польщі найважливішими були два закони: перший – закон про скасування цензури, другий – про створення ліквідаційної комісії, завдання якої – ліквідувати кооператив, – констатував відомий польський журналіст Войтек Бартковяк. – У комісію входило вісім людей, її формував прем'єр-міністр Польщі, до складу комісії, до речі, входив тоді ще молодий хлопчина із Гданська – Дональд Туск» [5]. Комісію створили 6 квітня 1990 року, їй відвели роль ліквідатора структури «Преса-Книжка-Рух», у складі якої перебувало майже 200 видань. Для приватизації обрали простий шлях – продаж друкованих ЗМІ через запровадження тендерів.

Окрім продажу газет польський уряд дозволив й інший шлях, котрий передбачав передання їхнього майна трудовим колективам редакцій. Закон дозволяв отримувати видання у власність редакціям, за умови, що 50 відсотків її працівників могли зробити певний грошовий внесок. Як наслідок, близько 70 газет отримали нових власників.

На законодавчому рівні дозволяли також засновувати власну газету чи журнал усім пересічним громадянам. Отже, юридичні та фізичні особи почали засновувати друковані ЗМІ – загальнонаціональні чи регіональні. Однак витримати конкуренцію на ринку було складно і певна кількість газет банкрутували, а на їхнє місце приходили більш конкурентоздатні видання.

У процесі реформування польських газет також велику роль відіграли західні інвестиції 1990–1995 років. Найпотужнішим із них був французький концерн *Hersant*, котрий придбав декілька національних та регіональних газет. У цьому сенсі слід відзначити і норвезьку структуру *Orkla*, а також німецький концерн *Passauer Neue Presse*, який придбав певну кількість невеликих регіональних видань. Щодо компанії *Orkla*, то вона позначилася наприкінці 90-х років і на українському медійному середовищі, інвестуючи свої капітали переважно в газети обласного рівня (прикладом може слугувати газета «Індустріальное Запорожье»). За два роки компанія пішла з України через недосконалість законодавства, як зазначали її менеджери [10, с. 144].

У 2006 році компанія *Orkla* продала свої друковані видання британській корпорації *Mekon*. А та згодом, у 2013 році, продала їх компанії *Passauer*. Станом на той рік вона контролювала 80 відсотків регіональної преси Польщі (так звані воєводські газети). Польський медіаринок переживав нелегкі часи, оскільки відбувалося значне зниження тиражів та зменшення доходів від реклами, через що постраждало чимало видань, зокрема і досить потужних.

Навіть таке провідне видання, як *Gazeta Wyborcza*, змушене було звільняти своїх працівників. Щоб триматися на медійному ринку, багато польських газет, зокрема *Gazeta Wyborcza* (сьогодні це одне зі структурних підрозділів медіакомпанії *Agora*), одними з перших запровадили платний доступ до інтернет-контенту: видання співпрацює з моделями *paywall* та у різний спосіб намагається привабити користувачів інтернет-аудиторії.

Таким чином, реформування друкованих ЗМІ Польщі пройшло демократичним шляхом, оскільки в ньому була зацікавлена влада, а сам

процес відбувався за участю громадських інституцій. Багато газет, переважно регіональних, закрилися, не витримавши жорсткої конкуренції. Інші об'єдналися з потужнішими виданнями, але загалом, відбулися революційні перетворення з точки зору захисту свободи слова та права людини на інформацію.

Ці обставини мали спонукати до аналізу вітчизняного потенціалу реформування сфери масмедіа, урегулювання тих інституціональних суперечностей, які не дозволяли українському медіасередовищу, зокрема регіональному, відповідати конкурентним вимогам і демократичним засадам, демонструючи тенденції політизації ЗМІ та монополізації інформації.

Висновки. Попри існування великої кількості адміністративних перешкод та проблем, пов'язаних із законодавством, реформування української друкованої преси слід уважати таким, що відбулося. Народжувалася епоха нової масової інформативності. Це стало головним здобутком демократії на шляху до європейської інтеграції.

Помилками, що гальмують процес роздержавлення, слід уважати недосконале законодавство (зокрема, для залучення іноземних інвестицій), спроби деяких посадовців утримати монополію на інформацію, а також нерозуміння багатьма журналістами та працівниками редакцій сутності демократичних перетворень.

Під час реформування було б доцільно застосувати досвід країн із розвиненою демократією, які вже пройшли цей шлях, наприклад, Польщі, котра має з Україною багато спільного в історичному та культурному сенсі.

До процесу роздержавлення не була залучена достатня кількість громадських інституцій, що, безумовно, позначилося на якості Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» та інших нормативних актів, що регулювали перебіг реформування.

У результаті вищезазначених помилок виникла ситуація, коли власниками багатьох друкованих ЗМІ замість органів влади стали олігархи, котрі формують редакційну політику видань, намагаючись керувати масовою свідомістю. У демократичному суспільстві замовником інформації має бути виключно народ.

Для виправлення ситуації, що склалася, необхідно вимагати від вищого керівництва країни ініціювати ухвалення нових законодавчих актів, котрі б унеможливили вплив олігархату на редакції друкованих ЗМІ, а також дотримання тих

законів, що вже існують. Виникає також потреба у демонополізації інших засобів масової комунікації, що також, безумовно, є частиною нової масової інформативності. «Масова інформаційність сучасного суспільства, її глибокий інтелектуальний потенціал визначають «перехід до принципово нового стану цивілізації і культури – до глобального гіперінтелекту» [3, с. 141]. Нова масова свідомість створюється за умови якісної інформативності, а якісна інформативність є продуктом творчої діяльності по-справжньому незалежних медіа, творчих колективів редакцій.

З огляду на вищезначене, автор пропонує власну конвергентну модель сучасної регіональної газети (власний сайт, сторінка в соцмережі, версія для смартфона), котра б, на його думку, відповідала журналістським нормам і стандартам із безумовним виконанням основних функцій журналістики. В умовах повномасштабної війни вона має стати ефективною інформаційною зброєю українського народу проти російського агресора. Таке видання має відповідати таким критеріям:

1. Газета має виражати потреби громадян. Останні мають право на адекватну інформацію про справи на місцевому рівні, право на відповідь і право на використання нових засобів комунікації для взаємодії та соціальних дій у невеликих громадах, групах інтересів та субкультурах.

2. В установчих документах кожного друкованого видання мають бути прописані положення щодо ідеологічної спрямованості, які є невід'ємною частиною редакційної політики – патріотизм, гуманізм, повага до національних та культурних традицій держави.

3. Редакція загалом та журналіст зокрема завжди готовий до відповідальності перед самим

собою, перед аудиторією за кінцевий продукт інтелектуально-творчої діяльності.

4. Газета забезпечує своєчасну та правдиву інформацію про діяльність уряду, парламенту, президента, про діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

5. Газета надає владі ефективні, неперервні та надійні комунікаційні канали спілкування з громадянами для забезпечення керованості всіх соціальних та економічних процесів, що відбуваються в державі.

6. Через постійну комунікацію з газетами влада гарантує громадянам доступ до своєчасної, неупередженої та повної інформації через постійний моніторинг медіаринку та своєчасне реагування на скарги громадян щодо якості журналістського контенту. Це можна реалізувати створивши відповідний орган на основі громадського інституту чи громадської організації.

7. Влада втручається у фінансову діяльність друкованого ЗМІ тільки за офіційного звернення редакції, окрім випадків порушення чинного законодавства (несплати податків, порушення прав працівників тощо).

8. У жодному разі влада не може бути причетною до формування редакційної політики.

9. Для запобігання джінси газети, засновниками яких є приватні особи, мають звітувати громадськості про обсяг іміджевих матеріалів та отриманий прибуток за ці публікації. У суспільно-політичних виданнях доречно запровадити відповідні квоти.

Слід активізувати громадськість для вирішення окреслених проблем, оскільки саме вона має бути рушійною силою всіх демократичних перетворень.

Список літератури:

1. Банахевич Ю. Польський досвід публічних ЗМІ: в очікуванні реформ та державної підтримки. *вебсайт «Детектор медіа»*. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/80878/2013-04-16-polskyu-dosvid-publichnykh-zmi-v-ochikuvanni-reform-ta-derzhavnoi-pidtrymky/>

2. Буряк В. Д. «Архетипно-інтелектуальний феномен національної свідомісної ідентифікації» і публіцистичне мислення». *Вісник Львів. ун-ту. Серія журналістики*. 2004. Вип. 25. С. 97–111.

3. Буряк В. Д. Українське художнє мислення в контексті головних психологічно-художніх доміант. *Ex professo. Збірник наукових праць вчених Придніпров'я*, Арт-Прес, Д., 1999.

4. Горобець В. Реформування місцевої преси: крок до загибелі чи нові горизонти? *Детектор Медіа*. URL: <https://detector.media/community/article/80524/2013-04-03-reformuvannya-mistsevoi-presy-krok-do-zagybeli-chy-novi-goryzonty/>

5. Дорош М. Роздержавлення преси: досвід Польщі. *MediaSapiens*, 2015. URL: <https://ms.detector.media/presa-u-sviti/post/14833/2015-11-17-rozderzhavlennya-presy-dosvid-polshchi/>

6. Експертний аналіз законопроекту «Про роздержавлення комунальних та державних друкованих ЗМІ». *вебсайт «Детектор медіа»*. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/ekspertniy_analiz_zakonoproektu_pro_rozderzhavlennya_komunalnikh_ta_derzhavnikh_drukovanikh_zmi/

7. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ : Port-Royal, 2001. – 228 с.

8. Назаренко Г. І. Зміна архітектоники української преси в процесі роздержавлення у дискурсі експертних оцінок. Тези доповіді. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/49626/1/%D0%97%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B8%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%CC%88%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%96%CC%88%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B8_%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98_%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%93.%20%D0%86.-1.pdf

9. Різун В. В. Журналістська освіта та наука в контексті нових змін в освітній і науковій галузях. *Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку*: зб. наук. праць. Черкаси, 2007. С. 61–65.

10. Сенкевич Г. Контент – скандальний, статус – соціальний: монографія. Харків: ФОП Озеров Г. В., 2016, 430 с.

11. Шестакова Е. Г. Теоретичні аспекти співвідношення текстів художньої літератури та масової комунікації : автореф. дис. ... докт. філол. н. Київ, 2006. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%A8%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%95

Senkevych H. A., Morozov A. S. Printed media reform: Ukrainian realities and Polish experience

Upon the breakup of the USSR, the propaganda as an ignominious post-Soviet hangover existed in Ukraine for a while, allowing the state and local (municipal) authorities to control the mass media and, in some ways, the journalistic activities. There occurred a clear threat to free speech, there was violated a human right to information.

Under such conditions, reforming the Ukrainian printed media and bringing the free speech into line with European standards gained currency as soon as Ukraine declared independence.

The article states that foreign (Polish) experience has accumulated sufficient tools for building a broad media landscape, wherein for both central and regional media there have been created favorable conditions to implement the principles of free speech and pluralism, journalism standards and ethics, as well as to minimize political influence.

The example of the leading Western democracies is emphasized to demonstrate the implementation of effective mechanisms for public broadcasters' activities both at the regional and national levels.

The article deals with the background, course, and results of the Ukrainian printed media denationalization.

There are identified the reforms results and mistakes, the public resonance based on the official and public sources, the opinions of experts and practicing journalists.

The Polish experience of media denationalization is presented as the most successful in the European media environment.

There are formulated recommendations for creating an effective newspaper model based on the European (Polish) experience.

The paper introduces the author's own regional newspaper model, which would meet the concept of journalism standards laid by the theorists, as well as would correspond with contemporary needs.

Key words: *media environment, paradigm shift, social communicator, collective consciousness, editorial policy.*